

Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Hospitals in Times of Crisis”, Warszawa, 18–20 maja 2023 r.

Konferencja o szpitalach w czasach kryzysu zorganizowana została przez wiele podmiotów: Wydział Historii UW, Deutsche Gesellschaft für Krankenhausgeschichte, International Network for the History of Hospitals, Society for the Social History of Medicine, Polsko-Niemiecką Fundację na Rzecz Nauki, Aachen University, Friedrich-Alexander Universität-Nürnberg, Fundację UW. Miejszem obrad była Sala Kolumnowa Wydziału Historii UW, a językiem konferencji angielski. W konferencji wzięli udział referenci z czterech kontynentów, z następujących krajów: Niemiec, Austrii, Polski, Niderlandów, Francji, Wielkiej Brytanii, Irlandii, Stanów Zjednoczonych, Grecji, Słowenii, Indii (Zachodni Bengal), Republiki Południowej Afryki. Niemal wszyscy referenci przybyli do Warszawy, tylko nieliczni skorzystali z formy on-line wygłoszenia referatów i udziału w dyskusji. Uczestników przywitał dziekan Wydziału Historii UW dr hab. Łukasz Niesiołowski-Spanò, prof. UW, a następnie głos zabrali organizatorzy konferencji: prof. dr. phil. Fritz Dross i prof. dr hab. Michał Kopczyński.

Konferencja miała wielowymiarowy charakter: dotyczyła spraw naukowych, społecznych, leczniczych, organizacyjnych, architektonicznych etc. W zamyśle organizatorów centralnym motywem były szpitale w czasie kryzysu. Kryzys to termin, który w starożytnej medycynie określał moment podjęcia decyzji o postępie choroby skutkujący wyzdrowieniem lub śmiercią. Dopiero od XVII w. „kryzys” obejmował problematykę sytuacji na bardziej ogólnym poziomie osobistym lub politycznym. Niemniej jednak szpitale w historii i w teraźniejszości są ściśle związane z kryzysem we współczesnym znaczeniu. Choroba zawsze była traktowana jako kryzys osobisty i większość pacjentów, którzy trafiają do szpitala, ma nadzieję, że wyjdzie w lepszym zdrowiu. Na bardziej ogólnym poziomie szpitale były zwykle zakładane jako reakcja na krytyczne okoliczności. Od czasów średniowiecza o ubóstwie i walce z żebractwem wspominają zwykle między innymi władze w kontekście fundacji szpitali. W tym samym czasie bogaci fundatorzy szpitali często motywowani byli nadzieją ułatwienia przejścia do rajy poprzez ofiarowanie kwot na pobożne cele. Poza służeniem biednym powstało wiele szpitali w celu zwalczania określonych chorób, takich jak trąd, ośrodki izolacji i kwarantanny dla zadżumionych, zakłady dla obłąkanych, XIX-wieczne szpitale dla chorych na cholere. Szczególnym przypadkiem były szpitale wojskowe. W końcu szpitale same mogły popadać w kryzysy. Podobnie jak dzisiaj, szpitale w przeszłości musiały konkurować w ramach rynku medycznego. Utrata zaufania pacjentów, niedobory kadrowe, brak należytej troski ze strony korporacji prowadzących oraz władz odpowiedzialnych za organizację opieki społecznej i zdrowotnej może doprowadzić niektóre szpitale do bankructwa.

Pierwsze referaty dotyczyły uwarunkowań funkcjonowania szpitali w różnych częściach świata na przełomie XIX i XX w. Yannis Gonatidis z Uniwersytetu Kreta wygłosił referat *The Multiple Crises of the Municipal Hospital of Hermoupolis (Syros) during the 19th Century* („Liczne kryzysy Szpitala Miejskiego w Hermoupolis na wyspie Syros w XIX w.”); Shravasti Pathak z Uniwersytetu Butdwan w Zachodnim Bengalgu – *Campbell Hospital and Medical School: The Genesis of Vernacular Medical Institution in Nineteenth Century Bengal* („Campbell Hospital and Medical School: geneza rodzimej instytucji medycznej w XIX-wiecznym Bengalgu”); a Axel Hüntelmann ze Szpitala Charité w Berlinie – *Charité at Crisis – The Charité Hospital in Berlin in Financial and Political Turmoil Between 1914 and 1935* („Charité w kryzysie. Szpital Charité w Berlinie w czasach finansowych i politycznych zawirowań między 1914 a 1935 rokiem”).

W kolejnych referatach analizowano sytuację szpitalnictwa w warunkach nadzwyczajnych (wojna, epidemia) lub dyskusyjnych z punktu widzenia dzisiejszych poglądów na metody leczenia. Olga Gaidai z Uniwersytetu Warszawskiego i Tadeusz Srogosz z Uniwersytetu Jana Długosza w Częstochowie wygłosili referat *The Organisation of Hospitals during the Polish War of 1806–1807* („Organizowanie lazaretów w czasie wojny polskiej w latach 1806–1807”); Claire Deligny z Uniwersytetu Paryż Santerre – *Asylums in Crisis? the Lancashire Asylums and the Perceived Increase of Insanity in Late 19th Century (c. 1870s–1914)* („Azyle w kryzysie? Azyle w Lancashire i postrzegany wzrost przypadków szaleństwa pod koniec XIX w. (ok. 1870–1914)); Iva Milovan Oelić z Uniwersytetu w Puli i Katarina Keber ze Słoweńskiej Akademii Nauk i Sztuki – *Hospital as a Place of Survival. Treatment of the Spanish flu 1918/9 in Pula Provincial Hospital and Ljubljana Provincial Hospital* („Szpital miejscem przetrwania. Leczenie grypy hiszpanki 1918/9 w Szpitalu Prowincjonalnym w Puli i Szpitalu Prowincjonalnym w Lublanie”); Kelly Adamson z Uniwersytetu Miasta Dublina – *„He Wants to Go Home”: the Use of Deep Sleep, Insulin Coma (ICT) and Electro-Convulsive (ECT) Therapies in Irish District Mental Hospitals, 1939–1950* („«On chce iść do domu»: zastosowanie głębokiego snu, śpiączki insulinowej (ICT) i terapii elektrowstrząsowych (ECT) w irlandzkich szpitalach psychiatrycznych, 1939–1950”).

W dalszej części konferencji organizatorzy zaplanowali wycieczkę po terenie Uniwersytetu Warszawskiego, następnie odbyło się zgromadzenie członków Deutsche Gesellschaft für Krankenhausgeschichte (Niemieckiego Towarzystwa Historii Szpitalnictwa).

Istotną częścią konferencji była wycieczka do Szpitala Psychiatrycznego w Tworkach koło Warszawy (obecna nazwa: Mazowieckie Specjalistyczne Centrum Zdrowia im. prof. Jana Mazurkiewicza). Uczestnicy konferencji nie tylko zwiedzali szpital, lecz także zapoznali się z referatami związanymi z dziejami, założeniami architektonicznymi obiektów szpitalnych oraz opieką nad ludźmi z problemami psychicznymi. Wieloletnia była dyrektorka Szpitala Maria Pałuba i pracownik Szpitala Leszek Mazurek wygłosili referat *History of the Tworki Hospital: an Outline* („Historia Szpitala Tworkowskiego: zarys”); prezes Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego Agata Szulc – *Psychiatry of Poland – Transition from Asylum to Community Model* („Psychiatria w Polsce – przejście od modelu azylowego do modelu wspólnotowego”); a Piotr Gerber z Politechniki Wrocławskiej – *Modernization of Historical Hospital Buildings* („Modernizacja zabytkowych budynków szpitalnych”).

Kolejne referaty dotyczyły sytuacji szpitali w okresie funkcjonowania ideologii narodowego socjalizmu i II wojny światowej. Katrin Sippel z Wiednia wygłosiła referat *The Hospital Israelita de Lisboa – a Haven for Refugees from National Socialism during WW*

II? („Szpital Żydowski w Lizbonie — przystań dla uchodźców z obszaru narodowego socjalizmu podczas II wojny światowej?”); Christoph Brezinka z Uniwersytetu Medycznego w Innsbrucku – *Relocation of Obstetric Departments from Cities to the Countryside in Wartime Germany 1941–1945* („Relokacja oddziałów położniczych z miast na wieś w Niemczech czasu wojny 1941–1945”); Lea Münch ze Szpitala Charité w Berlinie – *Clinic Operations and Patient Care under Occupation Conditions. The Medical Clinics of the „Reichsuniversität” Straßburg in Annexed Alsace (1941–44)* („Działalność kliniczna i opieka nad pacjentem w warunkach okupacyjnych. Kliniki medyczne „Reichsuniversität” Strassburg w anektowanej Alzacji, 1941–44”).

Ważnym elementem konferencji był temat szpitali w Afryce w okresie dekolonizacji i w niepodległych państwach. Flavius Mokkake z Brown School Uniwersytetu Waszyngton w St. Louis przedstawił referat *“Voices Yet Unheard.” Controlled Spaces, Custodial Care and Diseasehood in Ghettoized Leprosy Settlements in Cameroon, 1950s–1970s* („Głosy jeszcze niesłyszalne.” Kontrolowane przestrzenie, opieka i choroby w osadach trędowatych w gettach w Kamerunie, 1950–1970); Adesoji Adedipe z Uniwersytetu Kansas – *Facilities of Alterity in Africa? Hospitals and the Provision of Medical Services during epidemics. Lagos Nigeria and Durban South Africa in Comparative Perspective* („Różnorodność instytucji w Afryce? Szpitale i świadczenie usług medycznych w czasie epidemii. Lagos w Nigerii i Durban w Republice Południowej Afryki w perspektywie porównawczej”); Kathleen Vongsathorn z Uniwersytetu Publicznego Illinois w Edwardsville – *“We built the hospital”: Community Ownership and Overcoming Crisis at Kalongo Hospital in Northern Uganda* („Zbudowaliśmy szpital»: własność społeczności i przewyżczanie kryzysu w szpitalu Kalongo w północnej Ugandzie”).

Wątek szpitali w okresie dekolonizacji Afryki kontynuowany był w ostatnim dniu konferencji. Sadie Levy Gale ze Szkoły Dziennikarstwa w Cardiff wygłosiła referat *“The Mother Hospital of the Empire”: Imperial Visions of Healthcare in St. Bartholomew’s Hospital Fundraising Appeals* („«Szpital macierzysty imperium»: imperialne wizje opieki zdrowotnej w szpitalu św. Bartłomieja w Londynie. Apele o zbiórkę pieniędzy”); Barry Doyle z Uniwersytetu Huddersfield – *West African Hospitals and the Crisis of Decolonisation* („Szpitale Afryki Zachodniej i kryzys dekolonizacji”); a Elisabeth Bishop z Uniwersytetu Stanowego w Teksasie – *Hospitals as Sites of Blackmail* („Szpitale jako miejsca szantażu”). Tytuł ostatniego referatu zaintrygował uczestników konferencji. Wyjaśnić trzeba, że referentka zanalizowała instrumentalne traktowanie studentów medycyny z Algierii przez władze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Ostatni blok referatów dotyczył zarówno szpitali europejskich (Irlandia), jak również afrykańskich (Zimbabwe). Megan Brien z Kolegium Trójcy Świętej w Dublinie przedstawiła referat *Ballyowen a Hospital Formed, Reformed and Transformed in Response to Crises* („Szpital Ballyowen powstał, reformował się i przekształcał w odpowiedzi na kryzysy”); Sean Lucey z Uniwersytetu w Cork – *Reform in a Time of Crisis: The Northern Irish Troubles and Reorganisation of Hospital and Health Services* („Reforma w czasach kryzysu: niepokoje w Irlandii Północnej oraz reorganizacja szpitali i usług zdrowotnych”); Aisha Uashingauta z Uniwersytetu w Stellenbosch w Republice Południowej Afryki – *Mission Hospitals and Public Health in Zimbabwe 1980–2017: Case of the Manicaland Province* („Szpitale misyjne i zdrowie publiczne w Zimbabwe 1980–2017: przypadek prowincji Manicaland”).

Po każdej kolejnej sesji miała miejsce owocna dyskusja dotycząca różnych zakresów nauki historycznej, również różnych aspektów działalności szpitali. Jednak niezmiennie uczestnikom konferencji przyświecała idea funkcjonowania szpitali w czasach kryzysów. Niezbyt szeroki zakres chronologiczny, obejmujący okres od początku XIX w. do współczesności, rekompensowała skala terytorialna, obejmująca różne kontynenty, a także me-
rytoryczna.

Olga Gaidai

Wydział Historii UW

ORCID 0000-0002-7181-9908

Tadeusz Srogosz

Instytut Historii Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

ORCID 0000-0002-1964-8232